

Pumtek een donderse kraal

In de tachtiger jaren van de vorige eeuw doken er bij westerse 'boetiekjes' ineens heel karakteristieke kralensnoeren op. Ze bestonden uit artificeel gekleurde, zwart- tot lichtbruine kralen met een lichtere, geometrische decoratie.

De snoeren bleken uit Birma, het huidige Myanmar te komen. Ze waren verzameld door Indiase handelaren bij de *Haka-Chin*, een bergvolk nu verspreid wonend in Birma en het aangrenzende gebied in Oost-India.

Pumtek is de Chin benaming voor deze kralen. Een ander

volk, de *Kiang* in India, noemt dezelfde soort kraal *mahooya*. Bij deze twee volken hadden de kralen een speciale betekenis o.a. bij huwelijksplechtigheden. Iedere individuele kraal had zijn eigen naam. De snoeren behoren tot de erfstukken (heirloom) van de familie en daarom werd er moeilijk afstand van gedaan.

De kralen voelden steenachtig en koud aan en het gladde oppervlak toonde vaak

een houtachtige tekening. Deze relatief zware kralen waren in ronde, langwerpig- of ruitvormige varianten geregen tot een snoer met meestal een tweezijdige symmetrie.

Het Pyu-Tircul volk

De oudste pumtek-kralen zijn samen met agaat- en glaskralen gevonden in de graven van de *Pyu-Tircul*, een boeddhistisch volk dat leefde in vruchtbare valleien langs rivieren in het oude Birma. De Pyu-Tircul waren van

Twee snoeren uit Phayagyi, verzameld in de 90'er jaren.

De munten komen uit India. De meest recente zijn in 1985 geslagen, maar ook oudere munten uit de Brits koloniale tijd zijn aanwezig met beeltenissen van Edward VIII en George V.

De betekenis van pumtek

Pumtek betekent in het Chin: Begraven bliksem-schicht of donderkeil. Het begrip donderkeil is bij veel volkeren, verspreid over de hele wereld, bekend. In het algemeen worden er kleine artefacten of fossielen van onbekende oorsprong mee bedoeld, die in de grond gevonden worden. Door de hun toegewezen magische waarde ontstonden legenden waarin verteld wordt dat ze door de bliksem op aarde terecht gekomen zijn.

de Haka-Chin. Dit is tegenwoordig de grootste bevolkingsgroep die in de huidige Chinstaat in het Zuidwesten van Myanmar tegen de grens met Bangladesh woont. Veel gebruiken en legenden van de Pyu-Tircul hebben echter de eeuwen overleefd en zijn nog terug te vinden in de huidige cultuur.

Fossiel palmhout

De antieke Pyu-pumteks zijn gemaakt van de versteende resten van *Borassus flabellifer*, een palmsoort. Deze palm wordt Palmyra- of Sugarpalm genoemd en komt nog steeds in Zuid- en Zuidoost Azië voor.

Pumtek-kralen zijn voor het eerst beschreven in een Birmees verslag uit 1904. Dit verslag werd omstreeks 1980 gelezen door Aung Myint, een bosbeheerder in Mandalay. Naast zijn werk als beheerder was hij ook geïnteresseerd in archeologie. Toen hij in Midden-Birma op zoek ging naar de pumtek-kralen, kwam hij in het dorp Phayagyi deze in 1904 beschreven kralen daadwerkelijk tegen. De bewoners verklaarden dat zij de antieke pumteks

op een oude begraafplaats in urnen met crematieresten hadden gevonden.

Aung Myint deed hiervan verslag in een boekje, echter net als het eerste verslag uit 1904, ook in het Birmees geschreven. Door de taal bleef het artikel ongelezen in het Westen. Pas nadat het in het Engels vertaald was, werd deze vondst breder bekend. Aung Myint concludeerde dat men een oude begraafplaats van de Pyu-Tircul had gevonden.

Nieuwe pumteks

Tussen de scherven en kralen waren ook niet voltooide kralen gevonden. De dorpelingen begonnen deze halffabrikaten af te maken voor de verkoop aan de Haka-Chin, die elk jaar voor een festival en markt uit de bergen naar de vallei

1. Oudere kralen, misschien uit de Pyu-tijd. Deze kralen hebben een andere structuur en een groter zwart/wit contrast.

2. Losse kralen, na 1929 gemaakt.

3. Pumtek kralen in ethnisch snoer gecombineerd met jaspis, cornalijn en glas kralen.

4. De kleurlaag aanbrengen over de grijze afdeklag. Foto, Hendrik Franssen

Geitenkeutels
In een Chin-anekdote worden de pumtek-kralen geassocieerd met geitenkeutels. Als een eigenaar zijn geiten goed behandelde, vond hij in plaats van keutels, mooie kralen op zijn erf. Bij een mindere behandeling van de geiten waren de gevonden kralen slechter van kwaliteit.

kwamen en daar de kralen kochten. Toen de ontdekte vindplaatsen uitgeput raakten en de vraag naar de kralen bleef bestaan, ging een inwoner van het dorp Phayagyi, U Ba Kyi, nieuwe kralen maken. Na veel experimenteren werden ook andere, ter plekke voorkomende, versteende boomsoorten gebruikt, met een iets andere structuur. Vanaf circa 1926 lukte het hem om de pumteks succesvol na te maken. Hij werd op 73-jarige leeftijd nog geïnterviewd door Aung Myint. Men noemde de nieuwe kralen *Ingyin*

Kyauk Hpyu, oftewel *Witte steen van de Zoutboom*.

Na zijn overlijden heeft de kleindochter van U Ba Kyi de productie voortgezet.

Het maken van nieuwe pumteks

De uit het versteende hout ruw gehakte, witte kralen worden op een slijpschijf in vorm geslepen. De opnieuw uitgevonden techniek van versiering en kleuren komt overeen met batikken, maar in plaats van met was, wordt het motief nu afgedekt met een, voor de kleurstof ondoordringbare, grijze pasta. De afdekpasta wordt gemaakt van soda en de gestampte scheuten van de Kirar struik (*Capparis decidua*). De scheuten dienen om de pasta plakkerig te maken, zodat deze goed kan hechten op de witte steen.

Na droging van de grijze afdekpasta wordt een mengsel van kopersulfaat, kalium chloride, arsenicum en zwavel vermengd met moedermelk (aldus de kleindochter van U Ba Kyi), over de afdeklag aangebracht.

Door dit mengsel van chemicaliën kleurt, na verhitting op een houtskool komfoor, het oppervlak van de kraal bruin, maar de chemicaliën hebben geen invloed op de met grijze pasta afgedekte delen. De kralen worden na afkoeling goed schoon-geboend en klaar is Kees, eh... de kraal. ST1258 | @telfortglasvezel.nl

Literatuur

- Beads.** *Journal of the Society of Bead Researchers*, 2009 Vol. 21
- Civico A.** (1991). *Pumtek - some beads from Burma, their ethnographic occurrence and methods of manufacture*. Los Angeles: Institute of Archaeology, UCLA
- Glover, I.C. & Bellina, B.** (2001). Alkaline Etched Beads East of India in the Late Prehistoric and Early Historic Periods. In: *Bulletin de l'Ecole française d'Extrême-Orient*, Vol. 88 pp. 191-215
- Kyaw, A. et al.** (2009). Maintaining a cultural heritage: a case study of Pyu bead production in Phayagyi Village, Natogyi Township. In: *Journal of the Myanmar Academy of Arts and Science*, Vol. VII no.6
- Moore, E. & Myint, U.A.** (z.j.). *Beads of Myanmar (Burma) Line Decorated Beads Amongst the Pyu and Chin*. Londen: School for Oriental and African studies